MARTIN ŠRAJER / 25. 11. 2016

Tonka Šibenice na DVD

V DVD edici Národního filmového archivu, nabízející digitálně restaurované verze klasických domácích filmů s doprovodnými materiály, o něž se postarali filmoví odborníci, dosud vyšlo pět titulů: *Milenky starého kriminálníka* (1927), *Marijka nevěrnice* (1934), *Tam na konečné* (1957), kolekce krátkých reklamních filmů *Pod značkou Baťa* (1935–1948) a kolekce filmů animovaných *Český animovaný film I.* 1920–1945. Šestým filmem je vůbec první český zvukový film *Tonka Šibenice*.[1] Na jeho vydání se vedle NFA podílel francouzský archiv Centre national du cinéma et de l'image animée a společnost Filmexport Home Video.

Disk měl původně vyjít hned po *Marijce nevěrnici* v roce 2010. Jeho vydání zdrželo krom jiného objevení kvalitnější filmové kopie *Tonky Šibenice* ve výše uvedeném francouzském archivu CNC v Bois d´Arcy. Šestileté čekání bylo nicméně vykoupeno reprezentativní kvalitou bonusových materiálů a solidní úrovní obrazu (projevující se v prokreslenosti detailů nebo jemnými přechody mezi černou a bílou). DVD prodávané v elegantním stříbrném digipacku s přiloženým bookletem (podobně vypadaly *Milenky starého kriminálníka* z loňského roku) může být poměřováno s tituly z produkce zahraničních společností zaměřujících se na vydávání archivních filmů jako Kino Lorber nebo Flicker Alley.

Dvojjazyčný česko-anglický booklet na dvaadvaceti stránkách přibližuje výrobní historii filmu, poznamenanou rozsáhlým požárem ateliérů na Kavalírce,[2] vsazuje do širšího kontextu jeho prvenství pokud jde o tuzemskou zvukovou produkci, nabízí stručné profily režiséra Karla Antona a autora povídkové předlohy *Nanebevstopení Tonky Šibenice*, z německé rodiny pocházejícího „zuřivého reportéra“ Egona Erwina Kische.[3] Nechybí ani výběr z ohlasů v dobovém tisku, zahrnujících mimo jiné pozoruhodné srovnání Josefa Rovenského v roli vraha Prokůpka se slavným německým hercem Emilem Janningsem.

Mezinárodně obsazený film (Ita Rina ze Slovinska, Vera Baranovskaja ze Sovětského svazu) byl natáčen současně v české, německé a francouzské zvukové verzi. Zatímco z té české se dochoval pouze fragment úvodu promítaného před samotným filmem, v němž Karel Hašler zpívá píseň *Hradčany krásné* (viz popis bonusů níže), francouzská verze se pod názvem *Tonischka* dochovala celá. Proto také posloužila jako výchozí materiál pro digitální přepis filmu. Titulky i úvodní text jsou ve francouzštině, mluvené slovo nahrazují francouzské mezititulky. Vzhledem ke stáří filmu pozoruhodně čistou zvukovou stopu tvoří vedle směsi hudebních motivů (hudbu složil Erno Košťál) píseň, kterou zpívá Ita Rina, a modlitba Otčenáš.

Jednoduché dvojjazyčné menu se záběry z filmu běžícími v pozadí nabízí výběr z pěti možností. Vedle obligátního „Přehrát film“ a „Výběr kapitol“ (kterých by u 82 minutového filmu mohlo být více než pět) si můžete vybrat české nebo anglické titulky, přečíst si informace o výrobcích disku nebo zhlédnout bonusy. Tím prvním je osmnáctiminutový monolog filmového historika Petra Szczepanika, mj. autora dosud nejucelenější knihy o zavedení zvuku v české kinematografii *Konzervy se slovy* (2008).

Právě nástup zvuku je hlavním tématem, jemuž se Szczepanik věnuje. *Tonka Šibenice* mu slouží jako příklad „překlenovacího“ filmu, odrážejícího mj. propojení filmového a hudebního průmyslu (účast Karla Hašlera) nebo internacionálnost filmové výroby dané doby (ozvučování ve Francii). Szczepanik zmiňuje také dobové diskuze o neustálené identitě „mluvícího filmu“ nebo postupnou integraci zprvu autonomních písniček do filmového narativu. Neopomíjí ani patentové války mezi různými výrobci zvukových technologií, na nichž byli domácí filmoví podnikatelé závislí. Svůj zasvěcený vhled do komplexní problematiky uzavírá poznámkou, že kořeny dnešních mediálních konglomerátů sahají právě do éry nástupu zvuku.

Za film „nesmírně vděčný pro každého filmového historika“ označuje *Tonku Šibenici* úvodem svého informačně hutného desetiminutového povídání filmový historik Ivan Klimeš. Ve filmu se podle něj odrážejí procesy související s přechodem od němého filmu k filmu zvukovému. Například snaha překonat jazykovou bariéru natáčením několika jazykových verzí s bilingvními herci nebo vytváření ilustračního hudebního doprovodu z řady motivů. Klimeš dále upozorňuje na specifické pojetí některých témat Antonova filmu (kontrast čistoty venkova s morální zkaženostmi velkoměsta) a podrobněji se věnuje také vybroušenému hereckému stylu Josefa Rovenského.

Třetím audiovizuálním bonusem je devítiminutový příspěvek filmové historičky a restaurátorky Blaženy Urgošíkové. Ta mluví o umělecky hodnotných snímcích prvorepublikové kinematografie, mezi něž řadí také *Tonku Šibenici*. Následně popisuje genezi filmu od vzniku literární předlohy přes obsazení hlavních i vedlejších rolí až po přijetí. Bonusovou sekci doplňuje čtvrté vydání prvního českého zvukového zpravodaje *Gong* se zpívajícím Karlem Hašlerem, archivní záběry trosek ateliérů na Kavalírce den po jejich požáru a fragment prologu k filmu, v němž Karel Hašler zpívá píseň *Hradčany krásné*.

Zásluhou doplňkových materiálů může DVD *Tonka Šibenice* posloužit nejen jako důstojné připomenutí umělecky hodnotného díla ze zlatého fondu domácí kinematografie, ale také jako metodický materiál při výuce dějin filmu a médií obecně. Doufejme jen, že na další domácí disk připravený s podobnou péčí budeme čekat méně než šest let.

Tonka Šibenice (ČSR 1930). Režie: Karel Anton, předloha: Egon Erwin Kisch, scénář: Benno Vigny, Willy Haas, kamera: Eduard Hoesch, střih: Karel Anton, zvuk: Herrmann S. Heller, hrají: Ita Rina, Josef Rovenský, Vera Baranovskaja, Jack Mylong-Münz, Jindřich Plachta, Antonie Nedošinská a další. Národní filmový archiv a Filmexport Home Video, 82 min. DVD vydání: 9. 11. 2016.

Poznámky:

[1] Film byl původně natočen jako němý a za užití systému dánských vynálezců Petersena a Poulsena teprve dodatečně ozvučen v pařížských ateliérech Joinville, vybudovaných americkou společností Paramount. Prvním filmem koncipovaným od začátku jako zvukový bylo melodrama *Když struny lkají* (1930), jehož premiéra proběhla o půl roku později.

[2] Produkce filmu začala v ateliérech společnosti Praga film na Kavalírce, které však v průběhu natáčení postihnul požár. Kromě ateliérů zničil oheň také část natočeného materiálu. Než Karel Anton dostal nabídku dotočit film v Paříži, pokračovalo natáčení ve vinohradských ateliérech společnosti A-B.

[3] Kisch čerpal z rozhovorů vedených s Antonií Havlovou, která na konci 19. století skutečně nabízela své služby mužům odsouzeným na smrt.